

Hallintovaliokunta

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi valtion virkamatkoilla sattuneiden vahinkojen korvaamisesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta

JOHDANTO

Vireilletulo

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi valtion virkamatkoilla sattuneiden vahinkojen korvaamisesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta (HE 41/2021 vp): Asia on saapunut hallintovaliokuntaan mietinnön antamista varten.

Asiantuntijat

Valiokunta on kuullut:

- neuvotteleva virkamies Jarmo Huotari, valtiovarainministeriö
- johtava asiantuntija Tapio Puurunen, sisäministeriö
- yksikön johtaja Antti Korkala, puolustusministeriö
- johtaja Kirsi Henriksson, Kriisinhallintakeskus
- pääjohtaja Timo Laitinen, Valtiokonttori

Valiokunta on saanut kirjallisen lausunnon:

- ulkoministeriö

Valiokunta on saanut ilmoituksen, ei lausuttavaa:

- oikeusministeriö
- sosiaali- ja terveysministeriö

HALLITUKSEN ESITYS

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi valtion virkamatkoilla sattuneiden vahinkojen korvaamisesta annettua lakia osin väliaikaisesti ja osin toistaiseksi. Esityksen mukaan lain mukaisena vahinkona voitaisiin korvata valtion virkamiehelle sekä hänen mukanaan seuraavalle perheenjäsenelleen sekä eräille virkamieheen rinnastettaville henkilöille covid-19-pandemian vuoksi ulkomailla annetusta rokotteesta aiheutuneet haittavaikutukset samoin edellytyksin kuin Suomessa annetusta rokotteesta korvattaisiin lääkevahinkona.

Lisäksi tarkennettaisiin lain soveltamisalaa koskevaa säännöstä siten, että lakia sovellettaisiin myös siviili- ja sotilaallisissa kriisinhallintatehtävissä oleviin henkilöihin.

Valiokunnan mietintö HaVM 4/2021 vp

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian. Sen covid-19-rokotevahinkoa koskevat säännökset olisivat voimassa 31.12.2022 saakka. Niiden voimassaoloaikana haettuja korvauksia voitaisiin maksaa niiden voimassaolon päättymisen jälkeenkin.

VALIOKUNNAN PERUSTELUT

Laki valtion virkamatkalla sattuneiden vahinkojen korvaamisesta (530/2017) on tullut voimaan 1 päivänä tammikuuta 2018. Lain säätämisen yhteydessä on luovuttu valtion virkamiesten ja työntekijöiden ulkomaanmatkoilla yksityisten vakuutusyhtiöiden vakuutusten käyttämisestä ja siirretty vahingonkorvausvastuu osaksi Valtiokonttorin korvaustoimintaa. Valtion virkamiehelle ja hänen mukanaan seuraavalle perheenjäsenelleen ulkomaan virkamatkan aikana tai lähetettynä ulkomailla oleskellessa aiheutunut vahinko korvataan mainitun lain mukaisesti. Laissa säädetty koskee myös tasavallan presidenttiä ja valtioneuvoston jäsentä, valtioon työsopimussuhteessa olevaa, valtion viranomaisessa harjoittelua suorittavaa sekä valtion viranomaisen toimeksiannolla ulkomaanmatkalle lähtevää muuta henkilöä.

Lakiehdotuksen 1 §:ään ehdotetaan hallituksen esityksessä lisättäväksi lain soveltamisalaan kuuluviksi siviilikriisinhallintatehtävissä ja sotilaallisissa kriisinhallintatehtävissä ulkomailla olevat henkilöt. Lakiehdotuksen perusteluista ilmenee, että lakia on jo tähän mennessä sovellettu myös mainituissa kriisinhallintatehtävissä tapahtuneisiin matkavahinkoihin. Perustelujen mukaan on kuitenkin havaittu tarpeelliseksi säätää selvyden vuoksi asiasta nimenomaisesti.

Hallintovaliokunta pitää tärkeänä, että säädettävän lain mukaisena rokotevahinkona korvataan valtion virkamiehelle ja hänen mukanaan seuraavalle perheenjäsenelle sekä muulle lain soveltamisalaan kuuluvalla henkilöllä covid-19-pandemian vuoksi ulkomailla annetusta rokotteesta aiheutuneet vahingot vastaavasti kuin rokotevahinko korvataan Suomessa annetusta rokotteesta Suomen Keskinäisen Lääkevahinkovakuutusyhtiön myöntämän lääkevahinkovakuutuksen perusteella. Valiokunta korostaa, että rokotevahinkona sairauden tai vamman perusteella maksettavan korvauksen saamisen edellytyksenä on, että sairaus tai vamma on aiheutunut todennäköisesti sellaisesta rokotteesta, jonka Euroopan lääkevirosto on hyväksynyt covid-19-pandemian torjumiseksi annettavaksi rokotteeksi ja jolle Euroopan komissio on antanut myyntiluvan (4 a §:n 1 momentti, covid-19-rokotevahinko). Minkään muun covid-19-pandemian torjumiseksi annettavan rokotteiden aiheuttamaa rokotevahinkoa ei korvata säädettävän lain nojalla. Tämä tieto on saatettava tehokkaasti ulkomailla rokotettavien lain soveltamisalaan kuuluvien tietoon ja lisäksi on mahdollisuuksien mukaan huolehdittava, ettei heille anneta muuta kuin 4 a §:ssä tarkoitettua hyväksyttyä rokotetta. Tarjolla olevan rokotteiden ottamisesta päättää kuitenkin jokainen viime kädessä itse. Korvauksen saamisen edellytyksenä on lisäksi, että ulkomaanmatkan tai ulkomailla oleskelun on tarkoitus kestää yli kolme kuukautta.

Lakiehdotuksen 4 a §:n 2 momentista ilmenee, ettei oikeutta korvaukseen säädettävän lain nojalla kuitenkaan ole, jos vahingoittuneella on oikeus saada korvausta Suomen Keskinäisen Lääkevahinkovakuutusyhtiön myöntämän lääkevahinkovakuutuksen perusteella. Valiokunta toteaa tältä osin, että rokotteesta mahdollisesti seuraavat haittavaikutukset ovat lääkevahinkovakuutuksen piirissä, jos saatu rokote on myyty tai luovutettu kulutukseen Suomessa. Tällaisesta tilanteesta on hallituksen esityksen mukaan kysymys, mikäli rokotteet annetaan ennen matkalle lähtöä, rokot-

Valiokunnan mietintö HaVM 4/2021 vp

teet otetaan kotimaahan suuntautuvan lomamatkan aikana tai tarvittavat rokotteet lähetetään Suomesta ulkomaan edustustoihin taikka kriisinhallintajoukkoihin. Rokotevahingon korvaamisen lisäedellytyksenä on lisäksi, että muut haittavaikutusten korvattavuuden edellytykset täyttyvät (kyseessä lievää vakavampi rokotehaitta ym.).

Korvauksesta covid-19-rokotevahingosta ehdotetaan säädettäväksi lakiehdotuksen 4 b §:ssä. Lakiehdotuksen covid-19-rokotevahinkoa koskevat 4 a ja 4 b §:n säännökset on tarkoitettu olemaan voimassa vuoden 2022 loppuun saakka. Näiden pykälien voimassaolon aikana haettuja korvauksia voidaan maksaa myös niiden voimassaoloajan jälkeen. Valiokunta kiinnittää tässä kohden huomiota myös siihen tarpeelliseen voimaantulosäännökseen sisältyvään seikkaan, että 4 a ja b §:ää sovelletaan taannehtivasti myös niihin rokotevahinkoihin, jotka ovat aiheutuneet aikaisintaan 1 päivänä tammikuuta 2021 annetusta rokotteesta.

Hallituksen esityksen mukaan Suomen ulkomaanedustuksessa sekä muissa tehtävissä ulkomailla on yhteensä yli 2 000 valtioon palvelussuhteessa olevaa henkilöä ja heidän mukanaan seuraavaa perheenjäsentä. Heistä yhteensä noin 1 300 on ulkomaanedustuksen lähetettyjä virkamiehiä ja heidän mukanaan seuraavia perheenjäseniä. Sotilaalliseen kriisinhallintaan osallistuu vajaat 400 sotilasta ja siviilikriisinhallinnan asiantuntijoita on noin 110. Lisäksi pitkällä ulkomaan virkamatkalla on muun muassa poliisin, Rajavartiolaitoksen, Ilmatieteen laitoksen ja puolustusvoimien palveluksessa olevaa henkilöstöä.

Valiokunta toteaa, että valtio on työnantajana velvollinen huolehtimaan työntekijöidensä turvallisuudesta ja terveydestä myös silloin, kun työtä tehdään ulkomailla. Näin ollen ulkomailla oleskelevilla esillä olevan lain soveltamisalaan kuuluvilla on oltava asianmukainen mahdollisuus osallistua covid-19-rokotuksiin. Tämä merkitsee sitä, että ulkomailla työskenteleville ja heidän mukanaan seuraaville perheenjäsenille tarjotaan mahdollisuus ottaa rokote kohdemaassa tai tulla rokotettaviksi Suomeen. Hallituksen esityksen ja saadun muun selvityksen perusteella käytännössä toteuttamiskelpoiseksi keinoksi näyttää tässä vaiheessa pääsääntöisesti jäävän rokotteen antaminen ulkomailla sijoituspaikalla tai mahdollisimman lähellä sitä. Valiokunnan mielestä rokotamisesta tulisi vastaisuudessa huolehtia ulkomailla vallitsevat olosuhteet ja muut eri seikat huomioon ottaen mahdollisuuksien mukaan etukäteen jo ennen ulkomaan tehtäviin siirtymistä.

Säädettävän lain kiireellisyys johtuu erityisesti siitä, että kansainvälisissä kriisinhallintaoperaatioissa tarvitaan niihin osallistuvien covid-19-rokotusta sekä kriisinhallintahenkilöstön terveys- ja työturvallisuuden vuoksi että toiminnan jatkamiseksi kriisinhallintaoperaatioissa. Saadun selvityksen mukaan esimerkiksi UNIFIL-operaatiossa Libanonissa YK on ilmoittanut toimittavansa covid-19-rokotteet operaatioon osallistuville lähiaikoina. Operaation komentaja on ilmoittanut, että koko henkilöstön rokotaminen on edellytyksenä osallistumiselle operaatioon vastaisuudessa. Vastaava tilanne on saadun selvityksen perusteella myös muissa kriisinhallintaoperaatioissa, joissa operaatioon osallistuvalla henkilöstöllä tarjotaan covid-19-rokotus kulloisenkin operaation tai operaation johtovaltion järjestämänä. Asiantuntijakuulemisessa on ilmennyt, ettei puolustusvoimat voi antaa lupaa rokotteiden ottamiseen ulkomaisilta toimijoilta ilman vakuutus- turvaa. Mikäli Suomi ei pysty takaamaan riittävää vakuutus- turvaa rokotteiden mahdollisten haittavaikutusten varalta, saatetaan joutua Suomen toiminta operaatiossa lopettamaan. Asian valiokuntakäsittelyn yhteydessä ilmenneen perusteella tämä koskee etenkin sotilaallisen kriisinhallinnan operaatioita. Vaikka riskit rokotteiden haittavaikutuksista ovat pienet, vakaviakaan covid-19-

Valiokunnan mietintö HaVM 4/2021 vp

rokotevahinkoja ei käytettävissä olevien tietojen perusteella voida sulkea pois. Henkilöstön työ- ja terveysturvallisuuden kannalta valiokunta korostaa, että Suomi toimii sotilaallisissa kriisinhallinnan operaatioissa korkean riskitason alueilla. Siviilikriisinhallinnan asiantuntijoista on tällä hetkellä 94 toimialueella ja heistä lähes puolet työskentelee korkean turvallisuusriskin toimialueilla.

Hallituksen esityksen ja saadun muun selvityksen perusteella säädettävän lain ei arvioida aiheuttavan suuria lisämenoja Valtiokonttorille, jolla on asianmukaiset edellytykset covid-19-rokotevahinkoja koskevien korvausasioiden asianmukaiseen käsittelemiseen ja covid-19-rokotevahinkojen korvaamiseen. Mikäli menot kasvavat ennakoitua suuremmiksi, korvauskustannusten nousuun on varauduttava riittävällä määrärahalla.

Hallituksen esityksestä ilmenevistä syistä ja saamansa selvityksen perusteella hallintovaliokunta pitää lakiehdotusta tarpeellisena ja tarkoituksenmukaisena. Valiokunta puoltaa lakiehdotuksen hyväksymistä tästä mietinnöstä ilmenevin kannanotoin muuttamattomana lukuun ottamatta voimaantulosäännöstä, johon valiokunta ehdottaa teknisluoteista tarkennusta.

VALIOKUNNAN PÄÄTÖSEHDOTUS

Hallintovaliokunnan päätösehdotus:

Eduskunta hyväksyy muutettuna hallituksen esitykseen HE 41/2021 vp sisältyvän lakiehdotuksen.

Valiokunnan muutosehdotukset

Laki

valtion virkamatkoilla sattuneiden vahinkojen korvaamisesta annetun lain muuttamisesta ja väliaikaisesta muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan valtion virkamatkoilla sattuneiden vahinkojen korvaamisesta annetun lain (530/2017) 1 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on laissa (959/2020), ja
lisätään lakiin väliaikaisesti uusi 4 a ja 4 b § seuraavasti:

1 §

Soveltamisala

Valtion virkamiehelle sekä hänen mukana seuraavalle perheenjäsenelleen ulkomaan virkamatkan aikana tai lähetettynä ulkomailla oleskellessa aiheutunut vahinko korvataan tämän lain mu-

Valiokunnan mietintö HaVM 4/2021 vp

kaisesti. Mitä tässä laissa säädetään virkamiehestä, koskee myös tasavallan presidenttiä ja valtioneuvoston jäsentä, valtioon työsopimussuhteessa olevaa, siviili- ja sotilaallisissa kriisinhallintatehtävissä olevaa, valtion viranomaisessa harjoittelua suorittavaa sekä valtion viranomaisen toimeksiannolla ulkomaan matkalle lähtevää muuta henkilöä.

4 a §

Oikeus korvaukseen covid-19-rokotevahingosta

Edellä 1 §:ssä tarkoitetulla henkilöllä on oikeus saada korvaus sairaudesta tai vammasta, jonka sellainen Euroopan lääkeviraston hyväksymä covid-19-pandemian torjumiseksi annettu rokote, jolle Euroopan komissio on antanut myyntiluvan, on todennäköisesti aiheuttanut (*covid-19-rokotevahinko*). Korvauksen maksamisen edellytyksenä on, että ulkomaanmatkan tai ulkomailla oleskelun on tarkoitus kestää yli kolme kuukautta.

Oikeutta korvaukseen ei kuitenkaan ole, jos vahingoittuneella on oikeus saada korvausta Suomen Keskinäisen Lääkevahinkovakuutusyhtiön myöntämän lääkevahinkovakuutuksen perusteella.

4 b §

Korvaus covid-19-rokotevahingosta

Covid-19-rokotevahinko korvataan, jos vahingonkärsinyt on vahingon seurauksena:

- 1) ollut työkyvyttömänä yhtäjaksoisesti vähintään 14 päivää tai jos hänen ruumiintoimintonsa ovat muutoin olleet yhtäjaksoisesti heikentyneinä vähintään 14 päivää;
- 2) saanut pysyvän haitan tai sairauden; taikka
- 3) kuollut.

Korvauksen maksamiseen sovelletaan, mitä vahingonkorvauslain (412/1974) 5 luvun 2, 2 a - 2 d, 3, 4, 7 ja 8 §:ssä, 6 luvun 1 §:ssä sekä 7 luvun 3 §:ssä säädetään. Korvauksesta vähennetään korvaus, jonka hakija on saman vahingon johdosta saanut tai ilmeisesti on oikeutettu saamaan tämän lain 4, 5 - 15 §:n, muun lain tai vakuutuksen perusteella.

Covid-19-rokotevahingon korvaamiseen 1 momentin 3 kohdassa tarkoitettussa tapauksessa sovelletaan, mitä 10 ja 11 §:ssä säädetään.

Korvausta on haettava viimeistään 31 päivänä joulukuuta 2022.

Enimmäiskorvaus covid-19-rokotevahingosta on neljä miljoonaa euroa kunkin vahingonkärsineen osalta.

Tämä laki tulee voimaan **päivänä kuuta 20** . Sen 4 a ja 4 b § ovat voimassa 31 päivään joulukuuta 2022.

Lain 4 a ja 4 b §:ää sovelletaan niihin covid-19-rokotevahinkoihin, jotka ovat aiheutuneet aikaisintaan 1 päivänä tammikuuta 2021 annetusta rokotteesta ja joista on haettu korvausta tämän lain 4 a ja 4 b §:n voimassa ollessa.

Valiokunnan mietintö HaVM 4/2021 vp

Helsingissä 15.4.2021

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa

puheenjohtaja Riikka Purra ps
jäsen Tiina Elo vihr
jäsen Jussi Halla-aho ps
jäsen Eveliina Heinäluoma sd
jäsen Hanna Holopainen vihr
jäsen Hanna Huttunen kesk
jäsen Mikko Kärnä kesk
jäsen Aki Lindén sd
jäsen Mauri Peltokangas ps
jäsen Juha Pylväs kesk
jäsen Piritta Rantanen sd
jäsen Matti Semi vas
jäsen Heidi Viljanen sd
jäsen Ben Zyskowitz kok

Valiokunnan sihteerinä on toiminut

valiokuntaneuvos Ossi Lantto